

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֶּךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
אֶרֶץ נֹצֵר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאֵר

פֶּרֶק א

א מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסֵּרָה
לְיִהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים
מִסֵּרָה לְאֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים: הָיוּ מֵתוֹנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תִלְמִידִים
הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לְתוֹרָה: ב שֶׁמְעוֹן הַצְּדִיק הִיא
מִשְׁרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הוּא הִיא אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה,
וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים: ג אֲנִטִּיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל
מִשְׁמַעוֹן הַצְּדִיק. הוּא הִיא אוֹמֵר: אֵל תְּהִי
כְּעַבְדִּים הַמְּשֻׁמְשֵׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל
פָּרֶס, אֲלֵא הָיוּ כְּעַבְדִּים הַמְּשֻׁמְשֵׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא
עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס; וְיִהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:
ד יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ
יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם. יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה
אוֹמֵר: יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֻכְמִים, וְהָיוּ מִתְּאֵבֶק
בְּעַפְרֵ רַגְלֵיהֶם, וְהָיוּ שׁוֹתֵה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם:
ה יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר: יְהִי בֵיתְךָ
פְּתוּחַ לְרוּחָה, וְיִהְיוּ עֲנִיִים בְּנֵי בֵיתְךָ, וְאֵל תִּרְבֶּה
שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ, קַל וְחֹמֵר

בְּאִשֶּׁת חֵבְרוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל זְמַן שֶׁאָדָם
מְרַבֵּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה, גּוֹרֵם רָעָה לְעִצְמוֹ,
וּבוֹטֵל מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֵנָם: יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן פְּרַחְיָה וְנִתְאִי הָאֲרֵבְלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
פְּרַחְיָה אוֹמֵר: עָשָׂה לְךָ רַב, וּקְנֶה לְךָ חֵבֵר; וְהָיִי
דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת: זֵ נִתְאִי הָאֲרֵבְלִי
אוֹמֵר: הֲרַחֵק מִשְׁכַּן רָע, וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע,
וְאַל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּרַעֲנוֹת: הֵ יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי
וְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטַּח קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי
אוֹמֵר: אַל תַּעַשׂ עִצְמוֹךָ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין; וְכִשְׂיֵהוּ
בְּעֲלֵי דִינִין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יֵהִיוּ בְּעֵינֶיךָ
כְּרָשָׁעִים; וְכִשְׁנַפְטָרִים מִלְּפָנֶיךָ, יֵהִיוּ בְּעֵינֶיךָ
כְּזֹכָאִין, כְּשֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין ט שִׁמְעוֹן בֶּן
שִׁטַּח אוֹמֵר: הָיִי מְרַבֵּה לְחַקֵּר אֶת הָעֵדִים; וְהָיִי
זֹהִיר בְּדַבָּרֶיךָ, שִׁמָּא מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר:
י שִׁמְעִיָּה וְאַבְטַלְיֹן קִבְּלוּ מֵהֶם. שִׁמְעִיָּה אוֹמֵר:
אָהֵב אֶת הַמְּלָאכָה, וּשְׁנֵא אֶת הַרְבָּנוֹת, וְאַל
תִּתְוַדַּע לְרָשׁוֹת: יֵא אַבְטַלְיֹן אוֹמֵר: חֲכָמִים, הִזְהָרוּ
בְּדַבָּרֵיכֶם; שִׁמָּא תַּחֲבֹבוּ חוֹבֵת גְּלוֹת, וְתִגְלוּ
לְמָקוֹם מַיִם הָרָעִים, וְיִשְׁתּוּ הַתְּלַמִּידִים הַבָּאִים
אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ, וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמַיִם מִתְּחִלָּל:
יב הִלֵּל וְשִׁמָּאי קִבְּלוּ מֵהֶם. הִלֵּל אוֹמֵר: הָיִי
מִתְּלַמִּידוֹ שֶׁל אֶהְרֵן: אוֹהֵב שְׁלוֹם, וְרוֹדֵף שְׁלוֹם,

אוהב את הבריות, ומקרֵבן לתורה: יג הוא הִיָּה
 אומר: נגד שמא, אבד שמה. ודלא מוסיף,
 יסיף. ודלא יליף, קטלא חיב. ודאשתמש בתגא,
 חלף: יד הוא הִיָּה אומר: אם אין אני לי, מי לי?
 וכשאני לעצמי, מה אני? ואם לא עכשיו,
 אימתי?: טו שמאי אומר: עשה תורתך קבע;
 אמר מעט, ועשה הרבה; והוי מקבל את כל
 האדם בסבר פנים יפות: טז רבן גמליאל הִיָּה
 אומר: עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל
 תרבה לעשר אֲמִדוֹת: יז שמעון בנו אומר: כל
 ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב
 אלא שתיקה; ולא המדרש הוא העקר, אלא
 המעשה; וכל המרבה דברים, מביא
 חטא: יח רבן שמעון בן גמליאל אומר: על
 שלשה דברים העולם עומד: על הדין, ועל
 האמת, ועל השלום, שנאמר (זכריה ח, טז:) אמת
 ומשפט שלום שפטו בשעריכם
 רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה
 הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל,
 לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר
 "יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה
 ויאדיר:"

פרק ב

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
שֶׁנֶּאֱמַר וְעִמָּךְ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
אֶרֶץ נִצֵּר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפַאֵר

א רבי אומר: איזוהי דרך ישרה שיבר לו
האדם? כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן
האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין
אתה יודע מתן שכרן של מצות. והוי מחשב
הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד
הפסדה. והסתכל בשלשה דברים, ואי אתה בא
לידי עברה: דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין
שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין: ב רבן
גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה
תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם
משכחת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה
בטלה וגוררת עון. וכל העמלים עם הצבור, יהיו
עמלים עמהם לשם שמים; שזכות אבותם
מסיעתן, וצדקתם עומדת לעד. ואתם, מעלה אני
עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם: ג הווי זהירין
ברשות, שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך
עצמן; נראין כאוהבין בשעת הנאתן, ואין עומדין
לו לאדם בשעת דחקו: ד הוא היה אומר: עשה
רצונו כרצונו, כדי שיעשה רצונו כרצונו; בטל

רְצוֹנָךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדֵי שְׂיִבְטַל רְצוֹן אֲחֵרִים
 מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ. הֵלֵל אוֹמֵר: אֵל תִּפְרֹשׁ מִן
 הַצְּבוּר, וְאֵל תִּאֲמֵן בְּעֲצֻמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, וְאֵל
 תִּדְּוֵן אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגְיַע לְמִקוֹמוֹ, וְאֵל תִּאֲמַר
 דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁמוּעַ שְׂסוּפוֹ לְהִשְׁמַע. וְאֵל
 תִּאֲמַר לְכַשְׂאֶפְנָה אֶשְׁנֶה, שְׂמָא לֹא תִפְנֶה: ה הוּא
 הָיָה אוֹמֵר: אֵינן בּוֹר יֵרָא חֲטָא, וְלֹא עִם הָאָרֶץ
 חֲסִיד, וְלֹא הַבֵּישָׁן לְמַד, וְלֹא הַקִּפְדָן מִלְּמַד, וְלֹא
 כָּל הַמְרַבֵּה בְּסַחֲוֵרָה מִחֲכִים. וּבְמִקוֹם שְׂאֵין
 אֲנָשִׁים, הַשְׁתַּדֵּל לְהִיּוֹת אִישׁ: ו אַף הוּא רָאָה
 גְּלִגְלַת אַחַת שְׂצַפָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אָמַר לָהּ: עַל
 דְּאִטְפַת, אִטְפוּךְ; וְסוּף מְטִיפִיךְ יִטּוּפוּן: ז הוּא
 הָיָה אוֹמֵר: מְרַבֵּה בְּשָׂר – מְרַבֵּה רַמָּה. מְרַבֵּה
 נְכֹסִים – מְרַבֵּה דְאָגָה. מְרַבֵּה נְשִׁים – מְרַבֵּה
 כְּשָׂפִים. מְרַבֵּה שְׂפָחוֹת – מְרַבֵּה זְמָה. מְרַבֵּה
 עֲבָדִים – מְרַבֵּה גְזֹל. מְרַבֵּה תוֹרָה – מְרַבֵּה חַיִּים.
 מְרַבֵּה יְשִׁיבָה – מְרַבֵּה חֲכָמָה. מְרַבֵּה עֲצָה –
 מְרַבֵּה תְבוּנָה. מְרַבֵּה צְדָקָה – מְרַבֵּה שְׁלוֹם. קָנָה
 שֵׁם טוֹב, קָנָה לְעֲצוּמוֹ; קָנָה לוֹ דְבָרֵי תוֹרָה, קָנָה לוֹ
 חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: ח רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי קָבַל
 מִהֵלֵל וּמִשְׁמַאי. הוּא הָיָה אוֹמֵר: אִם לְמַדְתָּ תוֹרָה
 הַרְבֵּה, אֵל תַּחְזִיק טוֹבָה לְעֲצֻמְךָ, כִּי לְכַךְ
 נּוֹצְרֶת. חֲמִשָּׁה תִלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן

זכאי, ואלו הן: רבי אליעזר בן הרקנוס, ורבי
יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן
נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה
שבחן: רבי אליעזר בן הרקנוס, בור סוד שאינו
מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשרי
יולדתו. רבי יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן
נתנאל, ירא חטא. ורבי אלעזר בן ערך, מעין
המתגבר. הוא היה אומר: אם יהיו כל חכמי
ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הרקנוס בכף
שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו:
אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ורבי
אליעזר בן הרקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בן
ערך בכף שניה, מכריע את כלם: טאמר להם:
צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה
האדם. רבי אליעזר אומר: עין טובה. רבי יהושע
אומר: חבר טוב. רבי יוסי אומר: שכן טוב. רבי
שמעון אומר: הרואה את הנולד. רבי אלעזר
אומר: לב טוב. אמר להם: רואה אני את דברי
אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו
דבריכם. אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך
רעה, שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר:
עין רעה. רבי יהושע אומר: חבר רע. רבי יוסי
אומר: שכן רע. רבי שמעון אומר: הלזה ואינו
משלם. אחד הלזה מן האדם, כלזה מן המקום

בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶאֱמַר (תהלים לו, כא:) לֹוֹה רָשָׁע וְלֹא
 יִשְׁלַם, וְצַדִּיק חֹנֵן וְנוֹתֵן. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: לֵב
 רַע. אָמַר לָהֶם: רוֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבַרִּי אֶלְעָזָר בֶּן
 עֶרְךָ מִדְּבַרְיֶכֶם, שֶׁבְכָלֵל דְּבַרְיוֹ דְּבַרְיֶכֶם: י הֵם
 אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר:
 יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ, וְאֵל תְּהִי
 נוֹחַ לְכַעַס; וְשׁוֹב יוֹם אֶחָד לְפָנָי מִיַּתְתְּךָ. וְהוּי
 מִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד אוֹרֵן שֶׁל חֲכָמִים, וְהוּי זְהִיר
 בְּגַחֲלָתָן שְׁלֹא תִכְוֶה; שְׁנֵשִׁיכְתָן נְשִׁיכַת שׁוֹעֵל,
 וְעִקִּיצְתָן עִקִּיצַת עֶקְרֵב, וְלַחֲשִׁשְׁתָן לַחֲשִׁשַׁת שָׂרָף,
 וְכָל דְּבַרֵיהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ: יא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר:
 עֵין הָרַע, וְיֵצֵר הָרַע, וְשִׁנְאֵת הַבְּרִיּוֹת, מוֹצִיאִין אֶת
 הָאָדָם מִן הָעוֹלָם: יב רַבִּי יוֹסִי אָמַר: יְהִי מִמּוֹן
 חֲבֵרְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ; וְהִתְקַן עֲצָמְךָ לְלַמֵּד
 תּוֹרָה, שְׂאִינָה יִרְשָׁה לְךָ; וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם
 שָׁמַיִם: יג רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: הוּי זְהִיר בְּקַרְיַאת
 שְׁמַע וּבִתְפִּלָּה; וּכְשֶׁאֲתָה מִתְּפִלָּל, אֵל תַּעֲשֵׂ
 תְּפִלָּתְךָ קִבֵּעַ, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְפָנָי
 הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶאֱמַר (יואל ב, יג:) "כִּי חֲנוּן
 וְרַחוּם הוּא אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנָחֵם עַל
 הָרָעָה". וְאֵל תְּהִי רָשָׁע בְּפָנָי עֲצָמְךָ: יד רַבִּי
 אֶלְעָזָר אָמַר: הוּי שְׂקוּד לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְדַע מֶה
 שֶׁתִּשָּׁיב לְאַפִּיקוֹרוֹס. וְדַע לְפָנָי מִי אֲתָה

עֲמִל; וְנֶאֱמַן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתָּךְ, שִׁישְׁלִים לָךְ שְׂכָר
 פְּעֻלָּתְךָ: טו רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר: הַיּוֹם הַדּוֹסָה
 קָצֵר, וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה, וְהַפּוֹעֲלִים עֲצֵלִים, וְהַשְּׂכָר
 הַרְבֵּה, וּבְעַל הַבַּיִת דּוֹחֵק: טז הוּא הָיָה אוֹמֵר: לֹא
 עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגַמֵּר, וְלֹא אֶתָּה בֶּן חוֹרִין לְבַטֵּל
 מִמֶּנָּה. אִם לְמִדַּת תּוֹרָה הַרְבֵּה, נוֹתְנִים לָךְ שְׂכָר
 הַרְבֵּה. וְנֶאֱמַן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתָּךְ, שִׁישְׁלִים לָךְ
 שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ. וְדַע, מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד
 לָבוֹא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁי אוֹמֵר, רְצֵה
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
 לְפִיכֶךָ הַרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר
 "יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה
 וַיֵּאדִיר":

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
 שֶׁנֶּאֱמַר וְעִמָּךְ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
 אֶרֶץ נֹצֵר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדָי לְהַתְּפָאֵר

פֶּרֶק ג

א עֲקֻבְיָה בֶּן מִהֶלְלָאֵל אוֹמֵר: הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה
 דְּבָרִים, וְאִין אַתָּה בָּא לְיָדֶי עֲבָרָה: דַּע מֵאִין
 בָּאתָ, וְלֵאִין אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה

עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן . דַּע מִנֵּין [בְּאַתָּה :
 מִלְחָה סְרוּחָה . וְלֹאִין אַתָּה הוֹלֵךְ ? לְרַמָּה
 וְלִתְּוִלְעָה . וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֲתִיד לִתֵּן דִּין
 וְחֶשְׁבוֹן ? לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא . ב רַבִּי חֲנַנְיָה סֶגֶן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר : הוּי
 מִתְּפַלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שְׁלֵמִלְכוּת , שְׁאֵלּוּלִי מוֹרְאָה ,
 אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעְנוּ . ג רַבִּי חֲנַנְיָה בֶן
 תַּרְדִּיּוֹן אוֹמֵר : שְׁנַיִם שְׁהִיּוּ יוֹשְׁבִים וְאִין בִּינְיָהֶן
 דְּבַרֵּי תוֹרָה , הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים ,
 שְׁנַאֲמַר (תהילים א , א) "וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא
 יִשָּׁב" ; אָבֵל שְׁנַיִם שְׁיֹשְׁבִים וְעֶסוּקִים בְּדַבְּרֵי
 תוֹרָה , שְׁכִינָה בִּינְיָהֶם , שְׁנַאֲמַר (מלאכי ג , טז)
 "אִזְ נִדְּבְרוּ יִרְאֵי יי אִישׁ אֶל רַעְהוּ , וַיִּקְשֹׁב יי
 וַיִּשְׁמָע , וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יי
 וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ" . (ג) <?> רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר :
 שְׁלֵשָׁה שְׁאָכְלוּ עַל שְׁלֶחֶן אֶחָד , וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו
 דְּבַרֵּי תוֹרָה , הָרִי אֵלּוּ כְּאוֹכְלֵי זִבְחֵי מִתִּים ,
 שְׁנַאֲמַר (ישעיה כח , ח) "כִּי כָל שְׁלֶחֶנוֹת מְלֹאוּ
 קִיא צָאָה , בְּלֵי מְקוֹם" . <?> אָבֵל שְׁלֵשָׁה
 שְׁאָכְלוּ עַל שְׁלֶחֶן אֶחָד , וְאָמְרוּ עָלָיו דְּבַרֵּי תוֹרָה ,
 כְּאֵלּוּ אָכְלוּ מִשְׁלַחְנוֹ שְׁלֵה־קְדוֹשׁ אֲבָרוֹךְ הוּא ,
 שְׁנַאֲמַר (יחזקאל מא , כב) "וַיִּדְבַּר אֵלַי , זֶה

הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לְפָנַי יי"ד. ה' [חֲנֻנְיָה בֶּן חֲכִינִי
אומר: הַנְּעוּר בְּלִילָהּ, וְהַמְהִלָּךְ בְּדֶרֶךְ וּמִפְנֵה
לְבוֹ לְבַטְלָהּ, הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. ה' ו' רַבִּי
נְחוּנְיָה בֶּן הֶקְנָה אומר: כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עַל
תּוֹרָה, מְעַבְרִים מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ
הָאָרֶץ; וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה, נוֹתֵנִים
עָלָיו עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ הָאָרֶץ. ו' ז' רַבִּי
חֵלְפֵתָה אִישׁ כֹּפֵר חֲנֻנְיָה אומר: עֲשֶׂרָה שֶׁהָיוּ
יוֹשְׁבִים וְעֹסוּקִים בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, שְׂכִינָה
בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פב, א) "אֱלֹהִים נִצָּב
בְּעֵדֹת אֵל". מִנֵּין אֶפְלוּ חֲמֻשָּׁה? שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ט,
ו) "בְּקִרְבֵי אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". מִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה?
שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פב, א) "וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה"
. מִנֵּין אֶפְלוּ שְׁנַיִם? שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג, טז) "אֲז
נִדְּבָרוּ יִרְאִי יי" אִישׁ אֶל רַעְהוּ, וַיִּקְשֹׁב יי"
וַיִּשְׁמַע, וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאִי יי"
וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ". מִנֵּין אֶפְלוּ אֶחָד? שֶׁנֶּאֱמַר (שמות
כ, כ) "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבוֹא
אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ". ז' < רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה
אִישׁ בְּרַתוּתָהּ אומר: תֵּן לוֹ מְשָׁלוֹ, שְׂאֵת וְשִׁלְךָ
שָׁלוֹ. וְכֵן הוּא אומר בְּדוֹד (דברי הימים א כט,
יד) "כִּי מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לְךָ". ט' רַבִּי

יַעֲקֹב אֹמֵר: הַמְהִלְךָ בַדֶּרֶךְ וְשׁוֹנֶה, וּמִפְּסִיק
 מִשְׁנָתוֹ, וְאֹמֵר: "מָה נָּאָה אֵילָן זֶה!" ו"מָה נָּאָה
 נֵיר זֶה!" מֵעֲלִין עָלָיו כְּאִלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. ח
 י רַבִּי דוֹסֵתִי בְּרַבִּי יְנִי אֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי
 מֵאִיר: כָּל הַשְּׂכַח דִּבְרַר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ, מֵעֲלִין
 עָלָיו כְּאִלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ט,
 ד) "רַק הַשְּׂמֵר לָךְ וְשָׁמַר נִפְשֶׁךָ מְאֹד, פֶּן תִּשְׁכַּח
 אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ". יְכוּל אֶפְלוֹ תִקְפֶּה
 עָלָיו מִשְׁנָתוֹ? תִלְמוּד לֹאֵמַר: "וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבַבְךָ
 כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" הֵא אֵינּוּ מִתְחַיֵּב עַד שְׁיִישֵׁב לוֹ
 וְיִסְרִם מִלְּבוֹ. ט יֵא רַבִּי חֲנִינָה בֶן דוֹסָה אֹמֵר
 : כָּל שִׁירָאֵת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֲכָמָתוֹ, חֲכָמָתוֹ
 מִתְקַיְמָת; חֲכָמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְיִרְאֵת חֲטָאוֹ, אֵין
 חֲכָמָתוֹ מִתְקַיְמָת. יב הוּא הִיָּה אֹמֵר: כָּל
 שְׁמַעְשִׂיו מְרַבִּים מִחֲכָמָתוֹ, חֲכָמָתוֹ מִתְקַיְמָת;
 חֲכָמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעְשָׂיו, אֵין חֲכָמָתוֹ מִתְקַיְמָת.
 יג הוּא הִיָּה אֹמֵר: כָּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה
 מִמְּנוֹ, רוּחַ הַמְּקוֹם נוֹחָה מִמְּנוֹ; / וְכָל שְׂאֵין
 רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה מִמְּנוֹ / אֵין רוּחַ הַמְּקוֹם
 נוֹחָה מִמְּנוֹ. יד רַבִּי דוֹסָה בֶן הֶרְכִּינֵס אֹמֵר:
 שְׁנַת שְׁחָרִית, וַיֵּין צְהָרִים, וְשִׁיחַת הַיְלָדִים,
 וְיִשִּׁיבַת כְּנִסְיוֹת שְׁלַעְמֵי הָאָרֶץ מוֹצִיאֵין אֶת
 הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. יא יֵה רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדְעִי

אומר: המחלל את הקדשים, והמבזה את
 המועדות, והמגלה פנים בתורה, והמפר בריתו
 שלאברהם אבינו והמאדים את פני חברו, אף
 על פי שיש בידו מעשים טובים, אין לו חלק
 לעולם הבא. יב יו רבי ישמעאל אומר: הוי קל
 ראש, ונוח תשחרת, והוי מקבל את כל האדם
 בשמחה. (יג) רבי עקיבה אומר: שחוק וקלות
 ראש מרגילים את האדם לעריה. [עשרות],
 סיג לתורה נדרים, סיג לפרישות; סיג לחכמה
 שתיקה. יד יז הוא היה אומר: חביב אדם,
 שנברא בצלם. חבה יתרה נודעת לו שנברא
 בצלם, שנאמר בראשית ט, ו) "כי בצלם
 אלהים עשה את האדם". [חביבים ישראל,
 שנקראו בנים. חבה יתרה נודעת להם שנקראו
 בנים למקום, (דברים יד, א) <"בנים אתם ליי
 אלהיכם"]. חביבים ישראל, שנתן להם כלי
 שבו נברא העולם. חבה יתרה נודעת להם,
 שנתן להם כלי שבו נברא העולם, [(טו)
 הכל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם נדון;
 והכל לפי רב המעשה. טז יח הוא היה אומר:
 הכל נתון בערבים, ומצודה פרושה על כל
 החיים. החנות פתוחה, והחנוני מקיף, הפנקס
 פתוחה, והיד כותבת, והגבאים מחזרים תמיד
 בכל יום, ונפרעין מן האדם לדעתו ושלא

לְדַעְתּוֹ , וְהִדִּין דִּין אֱמֶת, וְהִכַּל מִתְקַן לְסִעוּדָה.
 יוֹט רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אִם אֵין
 תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ ; אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין
 תּוֹרָה. אִם אֵין חֲכָמָה, אֵין יְרָאָה; אִם אֵין יְרָאָה,
 אֵין חֲכָמָה. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה; אִם אֵין
 בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין קִמָּח, אֵין תּוֹרָה; אִם
 אֵין תּוֹרָה, אֵין קִמָּח. הוּא הִיָּה אוֹמֵר: כָּל
 שְׂחֻכְמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמָה הוּא דוֹמֵה?
 לְאֵילָן שְׁנוּפוֹ מְרַבָּה וְשָׂרְשָׁיו מְעוּטִין , וְהָרוּחַ
 בָּאת . וְעוֹקְרָתוֹ וְהִפְכָתוֹ עַל פָּנָיו . וְכָל
 שְׂמַעֲשָׂיו מְרַבִּין מִחֻכְמָתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמֵה?
 לְאֵילָן שְׁנוּפוֹ מְמוּעָט וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּים, וְאֶפְלוּ
 כָּל הָרוּחוֹת בָּאוֹת עָלָיו , אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ
 מִמְּקוֹמוֹ . (יח) רַבִּי אֶלְעָזָר חֲסָמָה אוֹמֵר:
 קָנִים וּפְתָחֵי גֵדָה הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת ; תְּקוּפוֹת
 וְגַמְטְרִיָּה פְּרַפְרִיּוֹת לְחֻכְמָה.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אוֹמֵר, רְצָה
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
 לְפִיכֶךָ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנַאֲמַר
 "יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה
 וַיֹּאדִיר :"

פרק ד

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
שֶׁנֶּאֱמַר וְעִמָּךְ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
אֶרֶץ נֹצֵר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפֹאֵר
א בן זומה אומר: אי זה הוא חכם? הלמד מכל
אדם, שנאמר (תהילים קיט, צט) "מכל מלמדי
השכלתי". אי זה הוא גבור? הכובש את יצרו,
שנאמר (משלי טז, לב) "טוב ארך אפים מגבור,
ומשל ברוחו מלכד עיר". אי זה הוא עשיר?
השמח בחלקו, שנאמר (תהילים קכח, ב) "גִּיעַ
כִּפְיֵךְ כִּי תֹאכַל, אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ". אי זה הוא
מכבד? המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א
ב, ל) "כִּי מְכַבְּדֵי אֲכַבֵּד, וּבְזֵי יִקְלוּ". ב בן עזי
אומר: הוי רץ למצוה קלה, ובורח מן העברה;
שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה,
ששכר מצוה, מצוה, ושכר עברה, עברה. (ג)
הוא היה אומר: אל תהי בו לכל אדם, ואל תהי
מפליג לכל דבר; שאין לך אדם שאין לו
שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום. (ד) רבי
לויטס איש יבנה אומר: מאד מאד הוי שפל
רוח, שתקות אנוש רמה. ג רבי יוחנן בן ברוקה
אומר: כל המחליל שם שמים בסתר, נפרעים
מפניו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול

השם. ה ד רבי ישמעאל אומר: הלמד על
מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד וללמד;
הלמד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמד
וללמד, לשמור ולעשות. ה רבי צדוק אומר:
אל תעשים עטרה להתגדל בהן, ולא קורדום
לאכל מהן. וכך היה הלל אומר: ודי ישתמש
בתגא חלף. הא כל הנאות מדברי תורה, נטל
חיו מן העולם. ו רבי יוסה אומר: כל המכבד
את התורה, גופו מכבד מן [הבריות; וכל
המחלל את התורה, גופו מחלל מן [הבריות. ז
רבי ישמעאל בנו אומר: החוסך עצמו מן
הדין, פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא.
והגס לבו בהוריה, שוטה, ורשע, וגס רוח. ( )
ח) הוא היה אומר: אל תהי דן יחידי, שאין
דן יחיד אלא אחד. ואל תאמר: "קבלו
דעתי!" שהן רשיין ולא אתה. ט ח רבי יונתן
אומר: כל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה
מעשר; וכל המבטל את התורה מעשר, סופו
לבטלה מעני. י ט רבי מאיר אומר: הוי מעט
עסק, ועסק בתורה; ושפל רוח בפני כל
האדם; ואם בטלתה מן התורה, יש לו בטלים
הרבה כנגדך; שכר הרבה לתן לך. [יא י
רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת,
קנה לו פרקליט אחד; והעובר עברה אחת,

קָנָה לוֹ קָטִיגוֹר אֶחָד. תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים,
 כְּתָרִים לְפָנָי הַפְּרָעָנוֹת. יֵא רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדֵּלָר
 אוֹמֵר: כָּל כְּנִסְיָה שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָה
 לְהִתְקַיֵּם; וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָה
 לְהִתְקַיֵּם. יב רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יְהִי כְבוֹד
 תְּלַמִּידְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּכְבוֹד חֲבֵרְךָ, וְכְבוֹד
 חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבָּךְ, וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם.
 יג רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הוּי זְהִיר בִּתְלָמוּד,
 שְׁשִׁגְגַת הַתְּלָמוּד עוֹלָה זְדוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:
 שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים הֵן: כְּתַר תּוֹרָה, וְכְתַר כְּהֵנָה,
 וְכְתַר מַלְכוּת; וְכְתַר שֵׁם טוֹב עַל גְּבִיהֶן. יד
 רַבִּי נְהוֹרִי אוֹמֵר: הוּי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה, וְאֵל
 תֵּאמַר "הִיא תָּבוֹא אַחֲרַי", שְׁחֲבַרְיָךְ יְקִימוּהָ
 בְּיָדְךָ. וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעֵן. (טו) רַבִּי יַנָּי
 אוֹמֵר: אֵין בְּיַדֵּינוּ לֹא מִשְׁלוֹת הַרְשָׁעִים וְלֹא [
 מִסּוּרֵיהֶן שְׁלֻצְדֵּיקִים. יז מִתִּיהָ בֶן חָרָשׁ
 אוֹמֵר: הוּי מְקַדִּים לְשֵׁלֹם כָּל הָאָדָם, וְהוּי זָנָב
 לְאַרְיֹת, וְלֹא רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים. טז יֵה רַבִּי עֲקִיבָה
 [אוֹמֵר: הָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמָה לְפְרוּזְדוּד לְפָנָי
 הָעוֹלָם הַבָּא, הַתְּקַן עֲצָמְךָ לְפְרוּזְדוּד, כְּדִי
 שְׁתַּכְּנֶס לִיטְרִיקָלִין. (יז) הוּא הָיָה אוֹמֵר: יִפָּה
 שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם
 הַזֶּה, מִכָּל חַיִּי [הָעוֹלָם הַבָּא. יִפָּה שְׁעָה אַחַת
 שְׁלִקוֹרַת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיִּי הָעוֹלָם

הָזֶה. יח יו רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵל תִּרְצֶה אֶת
חֶבְרֶךְ בְּשַׁעַת כַּעֲסוֹ, וְאֵל תִּנְחַמְנוּ בְּשַׁעַת שְׁמִיתוֹ
מוֹטֵל לְפָנָיו, וְאֵל תִּשְׁאַל לוֹ בְּשַׁעַת נִדְרוֹ, וְאֵל
תִּשְׁתַּדֵּל [לְרֹאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קִלְקֻלָּתוֹ. יט יז
שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כד, יז) "בְּנִפְל אוֹיְבֶךָ
אֵל תִּשְׁמַח, וּבְכַשְׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבֶךָ." כ יח
אֱלִישֶׁע בֶּן אֲבִייה אוֹמֵר: הֲלָמֵד יֵלֵד, לְמָה הוּא
דוֹמָה? לְדָיו כְּתוּבָה עַל גֵּיר חָדָשׁ. הֲלָמֵד זָקֵן,
לְמָה הוּא דוֹמָה? לְדָיו כְּתוּבָה עַל גֵּיר מְחוּק. יח
רַבִּי יוֹסֵה בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כֶּפֶר הַבְּבֵלִי אוֹמֵר:
הֲלָמֵד מִן הַקִּטְנִים, לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאוֹכֵל
עֲנָבִים קְהוֹת וְשׁוֹתָה יַיִן מִגָּתוֹ. וְהֲלָמֵד מִן
הַזְּקֵנִים, לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשִׁלּוֹת
וְשׁוֹתָה יַיִן יֶשֶׁן. יט רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵל
תִּסְתַּכֵּל בְּקִינָקָן, אֵלָּא בְּמָה שֵׁישׁ בּוֹ. יט
קִינָקָן חָדָשׁ מְלֵא יַיִן יֶשֶׁן, וַיֶּשֶׁן שְׁאֵפְלוֹ חָדָשׁ
אֵין בּוֹ. (כא) רַבִּי אֶלְעָזָר [הַכֶּפֶר אוֹמֵר:
הַקְּנָאָה, וְהַתְּאֹוָה, וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן
הָעוֹלָם. כב כ הוּא הִיָּה אוֹמֵר: הַיְלֹוּדִים לְמוֹת,
וְהַמֵּתִים לְחַיּוֹת, וְהַחַיִּים לִידוֹן, לִידַע, וְלַהוֹדִיעַ
וְלַהוֹדֵעַ, שֶׁהוּא הַיּוֹצֵר, וְהוּא הַבוֹרָא, הוּא
הַמְּבִיֵן, וְהוּא הַדִּין, הוּא עֵד, הוּא בַּעַל דִּין,
וְהוּא עֵתִיד לְדוֹן. שְׂאִין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה, וְלֹא
שְׂכָחָה, וְלֹא מְשׁוּא פָּנִים, וְלֹא מִקַּח שַׁחַד, שֶׁהַכֹּל

שְׁלוֹ. וְדַע, שֶׁהַכֹּל [בְּחֻשְׁבוֹן. וְאֵל יִבְטִיחֶךָ
 יִצְרָךְ שֶׁהַשָּׂאוֹל בֵּית מְנוּס, שֶׁעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה
 נוֹצֵר, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה נוֹלֵד, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה
 חַי, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה מֵת, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה
 עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֻשְׁבוֹן, לְפָנָי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אוֹמֵר, רְצֵה
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
 לְפִיכֶךָ הִרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר
 "יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה
 וַיֹּאדִיר":

פרק ה

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
 שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֶּךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
 אֶרֶץ נֹצֵר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפֹאֵר
 א בְּעִשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמָה תִּלְמוּד
 לוֹמֵר? וְהֲלֹא בְּמֵאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרִיאֹת! אֵלָּא
 לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים, שֶׁמֵּאֲבִדִין אֶת הָעוֹלָם
 שֶׁנִּבְרָא בְּעִשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת; וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב
 לְצְדִיקִים, שֶׁמִּקְיָמִין אֶת פְּרִנְתָּהּ, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אֶרֶךְ
 אַפִּים לְפָנָיו; שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבְאִין, עַד
 שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מֵי הַמַּבּוּל. עֲשֵׂרֵה דּוֹרוֹת מִנְחָ

ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו; שכל
הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם
וקבל עליו שכר כלם: ג עשרה נסיונות נתנסה
אברהם אבינו עליו השלום, ועמד בכלם; להודיע
כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:
ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים, ועשרה
על הים. עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום
ברוך הוא במדבר, שנאמר במדבר יד, כב:
"וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי":
ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש:
לא הפילה אשה מריח בשר הקדש, ולא הסריח
בשר הקדש מעולם, ולא נראה זבוב בבית
המטבחים, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום
הכפורים, ולא כבו גשמים אש של עצי
המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא
נמצא פסול בעמר ובשתי הלחם ובלחם
הפנים. עומדים צפופים ומשתחוים רוחים, ולא
הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר
אדם לחברו: צר לי המקום שאלין בירושלים:
ו עשרה דברים נבראו בערב שבת בין
השמשות, ואלו הן: פי הארץ, ופי הבאר, ופי
האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב,
והמכתב, והלוחות. ויש אומרים: אף

הַמְזִיקִין, וְקִבְּוֹרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ. וַיֵּשׁ אֹמְרִים: אַף צָבַת בְּצָבַת עֲשׂוּיָה:
ז שְׁבַעַה דְּבָרִים בְּגִלְמֵ וְשְׁבַעַה בְּחֻכָּם. חֻכָּם אֵינוֹ
מִדְּבַר בְּפָנָי מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה
וּבְמִנְיָן, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ נִבְהַל
לְהֵשִׁיב. שׂוֹאֵל כְּעֵנִין, וּמְשִׁיב כְּהִלְכָה, וְאוֹמֵר עַל
רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְעַל מָה שֶׁלֹּא
שָׁמַע, אוֹמֵר: לֹא שָׁמַעְתִּי, וּמוֹדָה עַל
הָאֱמֶת. וְחִלּוּפֵיהֶן בְּגִלְמֵ: ה שְׁבַעַה מִיָּנִי פְרָעָנִיּוֹת
בְּאֵין לְעוֹלָם עַל שְׁבַעַה גּוֹפֵי עֲבָרָה: מִקְצָתָן
מְעַשְׂרִין וּמִקְצָתָן אֵינָן מְעַשְׂרִין, רָעַב שֶׁל בְּצֻרַת
בָּאָה, מִקְצָתָן רָעִבִים וּמִקְצָתָן שְׂבִיעִים. גָּמְרוּ שֶׁלֹּא
לְעֵשֶׂר, רָעַב שֶׁל מְהוּמָה וְשֶׁל בְּצֻרַת בָּאָה. וְשֶׁלֹּא
לְטַל אֶת הַחֲלָה, רָעַב שֶׁל כְּלִיָּה בָּאָה. דְּבַר בָּא
לְעוֹלָם עַל מִיתוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ
לְבֵית דִּין, וְעַל פְּרוֹת שְׂבִיעִית. חֶרֶב בָּאָה
לְעוֹלָם עַל עֲנוּי הַדִּין, וְעַל עוֹוֹת הַדִּין, וְעַל הַמּוֹרִים
בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא כְּהִלְכָה. טַחֲיָה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל
שְׂבוּעַת שׂוּא, וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם. גְּלוּת בָּאָה
לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְעַל גְּלוּי
עֲרִיּוֹת, וְעַל שְׂפִיכוֹת דָּמִים, וְעַל הַשְּׂמַטָּה
הָאֶרֶץ. בְּאֶרְבַּעַה פְּרָקִים הַדְּבַר מִתְרַבֵּה:
בְּרַב־עֵית, וּבְשְׂבִיעֵית, וּבְמוֹצָאֵי שְׂבִיעֵית, וּבְמוֹצָאֵי
הַחַג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. בְּרַב־עֵית, מִפְּנֵי מְעַשֵּׂר

עָנִי שְׁבַשְׁלִישִׁית. בְּשִׁבְעֵית, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי
 שְׁבַשְׁשִׁית. וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעֵית, מִפְּנֵי פְרוֹת
 שְׁבִיעֵית. וּבְמוֹצָאֵי הַחֵג שְׁבַכָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, מִפְּנֵי
 גָזֵל מִתְּנוֹת עֲנִיִּים: י אַרְבַּע מִדּוֹת בְּאָדָם. הָאוֹמֵר
 'שְׁלִי שְׁלִי וְשִׁלְךָ שִׁלְךָ', זוֹ מִדָּה בִּינוּנִית; וַיֵּשׁ
 אוֹמְרִים, זוֹ מִדַּת סְדוּם. 'שְׁלִי שִׁלְךָ וְשִׁלְךָ
 שְׁלִי', עִם הָאָרֶץ. 'שְׁלִי שִׁלְךָ וְשִׁלְךָ
 שִׁלְךָ', חֲסִיד. 'שְׁלִי שְׁלִי וְשִׁלְךָ שְׁלִי', רָשָׁע:
 יא אַרְבַּע מִדּוֹת בְּדַעוֹת. נוֹחַ לְכַעַס וְנוֹחַ
 לְרִצּוֹת, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסָדוֹ. קָשָׁה לְכַעַס וְקָשָׁה
 לְרִצּוֹת, יֵצֵא הַפְסָדוֹ בְּשִׂכְרוֹ. קָשָׁה לְכַעַס וְנוֹחַ
 לְרִצּוֹת, חֲסִיד; נוֹחַ לְכַעַס וְקָשָׁה לְרִצּוֹת, רָשָׁע:
 יב אַרְבַּע מִדּוֹת בְּתַלְמִידִים. מֵהָר לְשִׁמְעַ וּמֵהָר
 לְאֵבֶד, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסָדוֹ. קָשָׁה לְשִׁמְעַ וְקָשָׁה
 לְאֵבֶד, יֵצֵא הַפְסָדוֹ בְּשִׂכְרוֹ. מֵהָר לְשִׁמְעַ וְקָשָׁה
 לְאֵבֶד, חֲכָם; קָשָׁה לְשִׁמְעַ וּמֵהָר לְאֵבֶד, זוֹה חֵלֶק
 רַע: יג אַרְבַּע מִדּוֹת בְּנוֹתָנֵי צְדָקָה. הַרוֹצֵה שְׂתֵּן
 וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיִם, עֵינָיו רָעָה בְּשֵׁל אַחֲרָיִם. יִתְּנוּ
 אַחֲרָיִם וְהוּא לֹא יִתֵּן, עֵינָיו רָעָה בְּשֵׁלוֹ. יִתֵּן וְיִתְּנוּ
 אַחֲרָיִם, חֲסִיד; לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיִם, רָשָׁע:
 יד אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלְכֵי לְבַיִת הַמְּדַרְשׁ. הוֹלֵךְ
 וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, שְׂכָר הֶלִיכָה בִּידוֹ. עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ
 הוֹלֵךְ, שְׂכָר מַעֲשֶׂה בִּידוֹ. הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה, חֲסִיד; לֹא
 הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה, רָשָׁע: טו אַרְבַּע מִדּוֹת בִּיוֹשְׁבִים

לְפָנַי חֲכָמִים: סְפּוּג, וּמִשְׁפָּךְ, מִשְׁמֶרֶת,
 וְנִפְהָ. סְפּוּג, שֶׁהוּא סוֹפֵג אֶת הַכֹּל. מִשְׁפָּךְ, שֶׁמְכַנֵּס
 בְּזוֹ וּמוֹצִיא בְּזוֹ. מִשְׁמֶרֶת, שֶׁמוֹצִיָּאָה אֶת הַיַּיִן
 וְקוֹלְטָת אֶת הַשְּׂמֵרִים. וְנִפְהָ, שֶׁמוֹצִיָּאָה אֶת הַקֶּמַח
 וְקוֹלְטָת אֶת הַסֵּלֶת: טו כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה
 בְּדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֲהָבָה; וּשְׂאִינָה תְלוּיָה
 בְּדָבָר, אִינָה בְטֵלָה לְעוֹלָם. אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה
 הַתְלוּיָה בְּדָבָר? זוֹ אֲהָבַת אֲמִנוֹן וְתָמָר; וּשְׂאִינָה
 תְלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֲהָבַת דָּוִד וַיהוֹנָתָן: יז כָּל
 מַחְלָקָת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָה
 לְהִתְקַיֵּם; וּשְׂאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָה
 לְהִתְקַיֵּם. אִיזוֹ הִיא מַחְלָקָת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם? זוֹ
 מַחְלָקָת הַלֵּל וְשִׁמְאִי; וּשְׂאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ
 מַחְלָקָת קָרַח וְכָל עֲדָתוֹ: יח כָּל הַמְזֻכָּה אֶת
 הָרַבִּים, אֵין חֲטָא בָּא עַל יָדוֹ; וְכָל הַמַּחְטִיא אֶת
 הָרַבִּים, אֵין מְסַפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מִשֶּׁה
 זָכָה וְזָכָה אֶת הָרַבִּים, זְכוּת הָרַבִּים תְלוּי
 בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר דְּבָרִים לֵג, כא: "צְדָקָת ה' עָשָׂה
 וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל". יִרְבְּעַם חֲטָא וְהַחְטִיא אֶת
 הָרַבִּים, חֲטָא הָרַבִּים תְלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר מ"א טו, ל:
 "עַל חַטָּאוֹת יִרְבְּעַם אֲשֶׁר חֲטָא, וְאֲשֶׁר הֶחְטִיא אֶת
 יִשְׂרָאֵל": יט כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים
 הֶלְלוּ, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ; וּשְׁלֵשָׁה

דְּבָרִים אַחֲרֵים, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע. עֵין
 טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנַפֵּשׁ שְׁפֹלָה, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל
 אַבְרָהָם אָבִינוּ; עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנַפֵּשׁ
 רַחְבָּה, מִתְלַמֵּידוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע. מַה בֵּין
 תְּלַמֵּידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתַלְמֵידוֹ שֶׁל בְּלָעַם
 הַרְשָׁע? תְּלַמֵּידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אוֹכְלִין
 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר מִשְׁלִי
 ח, כֹּא: "לְהַנְחִיל אֶהְיֶי שֵׁשׁ, וְאַצְרֵתִיהֶם
 אֲמֵלֵא". אֲבָל תְּלַמֵּידוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע, יוֹרְשֵׁין
 גִּיהֶנֶם וְיוֹרְדִין לְבֵאֵר שַׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר תִּהְיֶינָה, כֹּד:
 "וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לְבֵאֵר שַׁחַת; אֲנָשִׁי
 דְּמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבַטַח בָּךְ":
 כ יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר: הָיִי עַז כְּנֹמֵר, וְקָל
 כְּנֶשֶׁר, וְרִץ כְּצִבִי, וְגִבּוֹר כְּאַרִי, לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ
 שֶׁבְּשָׂמִים. הוּא הִיָּה אוֹמֵר: עַז פָּנִים לְגִיהֶנֶם, וּבִשְׁתֵּי
 פָּנִים לְגֵן עֵדֶן. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי
 אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּבַנֶּה עֵירֶךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ
 בְּתוֹרָתְךָ: כֹּא הוּא הִיָּה אוֹמֵר: בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים
 לְמִקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 לְמִצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמוֹנֶה
 עֶשְׂרֵה לְחֻפָּה, בֶּן עֶשְׂרִים לְרֵדָף, בֶּן שְׁלֹשִׁים
 לְכַח, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמֵשׁ לְעֶצֶה, בֶּן
 שְׁשִׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים

לְגִבּוֹרָה, בֶּן תְּשׁוּעִים לְשׁוּחַ. בֶּן מֵאָה, כְּאֵלוֹ מֵת
וְעֵבֶר וּבְטָל מִן הָעוֹלָם: כֵּן בֶּן בֶּג בֶּג אֹמֵר:
הַפֶּה בֵּה וְהַפֶּה בֵּה, דְּכֹלֵא בֵּה; וּבֵה תַחְזִי, וְסִיב
וּבֵלָה בֵּה, וּמִנָּה לֹא תִזְוַע, שְׂאִין לָךְ מִדָּה טוֹבָה
הִימָנָה. כֵּן הָא הָא אֹמֵר: לְפִיּוֹם צִעֲרָא אֲגָרָא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אֹמֵר, רְצָה
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
לְפִיכֶךָ הֲרַבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר
”יְהוָה חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה
וַיֹּאדִיר”:

פֶּרֶק ו

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
שֶׁנֶּאֱמַר וְעִמָּךְ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
אֶרֶץ נֹצֵר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יַדֵּי לְהַתְּפֹאֵר

שְׁנוֹי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבָחַר בָּהֶם
וּבְמִשְׁנָתָם. א רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה
לְשִׁמְהָ, זוֹכֶה לְדַבָּרִים הֲרַבָּה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁכָל
הָעוֹלָם כָּלוֹ כְּדָאֵי הוּא לוֹ, נִקְרָא רַע, אֲהוּב,
אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמַּח אֶת
הַמָּקוֹם, מְשַׁמַּח אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה
וַיִּרְאֶה, וּמְכַשְׁרֶתוֹ לְהִיּוֹת צְדִיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַר,
וּמְרַחֲקֶתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבֶּתוֹ לְיַדֵּי זִכּוֹת, וְנֶהְנִיךְ

מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בִּינָה וּגְבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר מִשְׁלִי
ח יד: "לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִּינָה לִי גְבוּרָה",
וְנוֹתַנְתָּ לּוֹ מַלְכוּת וּמִמְשָׁלָה וְחֻקּוֹר דִּין, וּמִגְלִין
לוֹ רְזִי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כַּמַּעֲזֵן הַמִּתְגַּבֵּר וְכֹנֵהר
שְׁאִינּוּ פּוֹסֵק, וְהוּא צָנוּעַ וְאַרְךְ רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל
עֲלֻבוֹנוֹ, וּמַגְדִּילָתּוֹ וּמְרוֹמְמָתּוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:
ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם בֵּת
קוֹל יוֹצֵאת מֵהַר חוֹרֵב וּמִכְרֹזַת וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם
לְבָרִיּוֹת מֵעֲלֻבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה שְׁכַל מִי שְׁאִינּוּ
עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִקְרָא נְזוּף, שֶׁנֶּאֱמַר "נָזַם זֶהָב בְּאַף
חֲזִיר אִשָּׁה יָפָה וְסָרַת טָעַם", וְאוֹמֵר "וְהִלַּחַת
מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמְכַתֵּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא
חָרוּת עַל הַלַּחַת", אֶל תִּקְרָא חָרוּת אֶלָּא חָרוּת,
שְׁאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד
תּוֹרָה, וְכֹל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה הָרִי זֶה
מִתְעַלֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִמִּתְנַה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל
בְּמוֹת": ג הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ פָּרַק אֶחָד אוֹ הִלְכָה
אֶחָת אוֹ פָּסוּק אֶחָד אוֹ דְבוּר אֶחָד אוֹ אֶפִּילוֹ אוֹת
אֶחָת, צָרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד, שְׁכֵן מִצִּינּוֹ בְּדוּד
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לָמַד מֵאֲחִיתוֹפֵל אֶלָּא שְׁנֵי
דְּבָרִים בְּלָבָד, קָרָאוּ רַבּוֹ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
"וְאַתָּה אֲנוֹשׁ כְּעַרְכֵי אֱלוֹפֵי וּמִידְעֵי", וְהֵלֵא
דְּבָרִים קַל וְחוֹמֵר, וּמָה דוּד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא

לְמַד מֵאַחִיתוֹפֵל אֶלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלִבְד קָרְאוּ
רַבּוּ אֶלּוּפּוּ וּמִיִּדְעוּ, הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ פָּרַק אֶחָד אוֹ
הִלְכָה אֶחָת אוֹ פְּסוּק אֶחָד אוֹ דְבוּר אֶחָד אוֹ
אֶפִּילוּ אוֹת אֶחָת עַל אֶחָת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁצָרִיךְ
לְנַהֵג בּוֹ כְבוֹד, וְאֵין כְּבוֹד אֶלֶּא תוֹרָה, שְׁנֵאמַר
"כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וְתַמִּימִים יִנְחָלוּ טוֹב", וְאֵין
טוֹב אֶלֶּא תוֹרָה שְׁנֵאמַר "כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי
לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל תֵּעֲזוּבוּ": ד כֶּף הִיא דְרִכָּה שֶׁל
תּוֹרָה, פֶּת בַּמֶּלַח תֹּאכֵל וּמַיִם בַּמְשׁוּרָה תִשְׁתֶּה
וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְחַיִּי צַעַר תַּחֲיֶה וּבַתּוֹרָה אֲתָה
עֹמֵל אִם אֲתָה עֹשֶׂה כֵּן אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ אֲשֶׁרִיךְ
בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא: ה אֵל תִּבְקֶשׁ
גְּדֻלָּה לְעֶצְמְךָ, וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד, יוֹתֵר מִלְּמוּדֶךָ
עֹשֶׂה, וְאֵל תִּתְאוּה לְשִׁלְחָנֶם פָּרַק וְשֶׁל שָׂרִים,
שְׁשִׁלְחָנְךָ גְּדוֹל מִשִּׁלְחָנֶם וְכַתְרֶךָ גְּדוֹל מִכְתָּרֶם,
וְנֵאמָן הוּא בַּעַל מְלֹאכְתְּךָ שִׁישְׁלֶם לָךְ שֶׁכָּר
פְּעֻלָּתְךָ: ו גְּדוֹלָה תּוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכְּהוֹנֵה וּמִן
הַמְּלָכוֹת, שֶׁהַמְּלָכוֹת נִקְנִית בְּשִׁלְשִׁים מַעְלוֹת,
וְהַכְּהֵנָה בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע, וְהַתּוֹרָה נִקְנִית
בְּאַרְבָּעִים וְשִׁמוֹנֵה דְבָרִים, וְאֵלוּ הֵן, בְּתַלְמוּד,
בְּשִׁמְיעַת הָאָזֶן, בְּעֵרִיכַת שְׁפָתַיִם, בְּבִינַת הַלֵּב,
בְּאִימָה, בְּיִרְאָה, בְּעִנּוּה, בְּשִׁמְחָה, בְּטַהֲרָה,
בְּשִׁמוּשׁ חֲכָמִים, בְּדַקְדּוּק חֲבָרִים, בְּפִלְפוּל
הַתְּלַמִּידִים, בְּיָשׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמַעוֹט

סְחֹרָה, בְּמַעוֹט דֶּרֶךְ אֶרֶץ, בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג,
 בְּמַעוֹט שְׁנָה, בְּמַעוֹט שִׁיחָה, בְּמַעוֹט שְׁחֹק,
 בְּאֶרֶץ אֲפִים, בְּלֵב טוֹב, בְּאֲמוּנַת חַכְמִים, בְּקַבְּלַת
 הַיְסוּרִין, הַמְכִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְהִשְׁמַח בְּחֻלְקוֹ,
 וְהִעוֹשֶׂה סִיג לְדַבְרָיו, וְאִינוֹ מַחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ,
 אֹהֵב, אֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת,
 אֹהֵב אֶת הַצְּדָקוֹת, אֹהֵב אֶת הַמִּישְׁרִים, אֹהֵב
 אֶת הַתּוֹכְחוֹת, וּמִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְלֹא מֵגִיס
 לְבוֹ בַתְּלִמּוּדוֹ, וְאִינוֹ שׂוֹמֵחַ בְּהוֹרָאָה, נוֹשֵׂא בְעַל
 עִם חֲבֵרוֹ, וּמְכַרְיָעוֹ לְכַף זְכוּת, וּמַעְמִידוֹ עַל
 הָאֲמִת, וּמַעְמִידוֹ עַל הַשְּׁלוֹם, וּמִתְיָשֵׁב לְבוֹ
 בַתְּלִמּוּדוֹ, שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב שׂוֹמֵעַ וּמוֹסִיף, הַלּוֹמֵד
 עַל מְנַת לְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד עַל מְנַת
 לְעֲשׂוֹת, הַמְּחַכִּים אֶת רַבּוֹ, וְהַמְּכֹנֵן אֶת שְׂמוֹעָתוֹ,
 וְהַאֹמֵר דָּבָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, הֵא לְמַדַּת כָּל הָאוֹמֵר
 דָּבָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ מִבִּיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר
 וְתֹאמַר אֲסֹתֵר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי: ז גְּדוּלָּה תוֹרָה
 שֶׁהִיא נוֹתֵנַת חַיִּים לְעֲשִׂיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם
 הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם וְלִכְל
 בְּשָׂרוֹ מֵרַפָּא", וְאוֹמֵר, "רַפְּאוֹת תְּהִי לְשָׂרְךָ
 וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ", וְאוֹמֵר, "עֵץ חַיִּים הִיא
 לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ מֵאֲשֶׁר", וְאוֹמֵר, "כִּי
 לוֹיֹת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וְעֲנֻקִים לְגִרְגְּרֹתֶיךָ",
 וְאוֹמֵר, "תִּתֵּן לְרֹאשֶׁךָ לוֹיֹת חֵן עֲטַרֶת תִּפְאֶרֶת

תִּמְגַנֵּךְ, וְאוֹמֵר, "כִּי בֵי יָרְבּוּ יָמֶיךָ וַיּוֹסִיפוּ לְךָ
 שָׁנוֹת חַיִּים", וְאוֹמֵר, "אֲרֹךְ יָמִים בְּיָמֶינָהּ
 בְּשִׂמְאוּלָהּ עֲשֶׂר וְכָבוֹד", וְאוֹמֵר "כִּי אֲרֹךְ יָמִים
 וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לְךָ" וְאוֹמֵר, "דִּרְכֶיךָ
 דִּרְכֵי נֹעֵם וְכֹל נִתְּבוֹתֶיךָ שָׁלוֹם": ה רַבִּי שִׁמְעוֹן
 בֶּן יְהוּדָה מִשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר,
 הַנּוֹי וְהַכַּח וְהָעוֹשֶׁר וְהַכְּבוֹד וְהַחֲכָמָה וְהַזְקֵנָה
 וְהַשִּׁיבָה וְהַבְּנִים נָאָה לְצַדִּיקִים וְנָאָה לְעוֹלָם,
 שֶׁנֶּאֱמַר "עֲטַר תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה
 תִּמְצָא", וְאוֹמֵר, "עֲטַרֵת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים
 וְתְּפָאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם", וְאוֹמֵר "תְּפָאֶרֶת בַּחוּרִים
 כּוֹחַם וְהֵדֵר זְקֵנִים שִׁיבָה", וְאוֹמֵר, "וְחִפְּרָה
 הַלְּבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה, כִּי מֶלֶךְ יִהְיֶה צְבָאוֹת בְּהַר
 צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם, וְנִגְדַּד זְקֵנָיו כְּבוֹד": רַבִּי שִׁמְעוֹן
 בֶּן מִנְסִיא אוֹמֵר, אֵלּוּ שִׁבְעַ מִדּוֹת שִׁמְנוּ חֲכָמִים
 לְצַדִּיקִים, כָּלֶם נִתְּקִימוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו: ט אָמַר
 רַבִּי יוֹסִי בֶּן קִסְמָא, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מֵהַלֵּךְ
 בְּדֶרֶךְ וּפָגַע בִּי אָדָם אֶחָד, וְנָתַן לִי שָׁלוֹם,
 וְהַחֲזַרְתִּי לוֹ שָׁלוֹם, אָמַר לִי, רַבִּי מֵאִיזָה מְקוֹם
 אָתָּה, אָמַרְתִּי לוֹ, מֵעִיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל
 סוֹפְרִים אָנִי, אָמַר לִי, רַבִּי רְצוֹנָךְ שֶׁתְּדוּר עִמָּנוּ
 בְּמִקְוֵמָנוּ וְאָנִי אֶתֵּן לְךָ אֶלֶף אֶלְפִים דִּנָּרִי זָהָב
 וְאַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אָמַרְתִּי לוֹ אִם אָתָּה
 נוֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וְאַבְנֵים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת

שְׁבַע עוֹלָם, אֵינִי דָר אֶלָּא בְּמִקּוּם תּוֹרָה, וְכֵן כְּתוּב
 בְּסֵפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, "טוֹב לִי
 תּוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף", וְלֹא עוֹד, אֶלָּא
 שְׁבַשְׁעַת פְּטִירְתּוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלוּיִן לוֹ לְאָדָם
 לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת,
 אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר,
 "בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אוֹתְךָ, בְּשֹׁכְבְךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ,
 וְהִקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחֶךָ", בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אוֹתְךָ,
 בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשֹׁכְבְךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, בְּקִבְרְךָ,
 וְהִקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחֶךָ, לְעוֹלָם הַבָּא, וְאוֹמֵר, לִי
 הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת: י חֲמֹשֶׁה
 קְנִינִים קָנָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְאֵלוֹ
 הֵן, תּוֹרָה קְנִינָא אֶחָד, שָׁמַיִם וָאָרֶץ קְנִינָא אֶחָד,
 אֲבָרָהֶם קְנִינָא אֶחָד, יִשְׂרָאֵל קְנִינָא אֶחָד, בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ קְנִינָא אֶחָד. תּוֹרָה מִנִּין, דְּכִתִּיב, "יְהוָה
 קָנָנִי רֵאשִׁית דְּרִכּוֹ, קָדָם מִפְּעֻלְיוֹ מֵאֲזֵי". שָׁמַיִם
 וָאָרֶץ מִנִּין דְּכִתִּיב "כֹּה אָמַר יְהוָה, הַשָּׁמַיִם כֶּסֶף
 וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלִי, אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאִי
 זֶה מִקּוּם מְנוּחָתִי", וְאוֹמֵר, "מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ
 יְהוָה, כָּלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ, מִלֵּאָה הָאָרֶץ קְנִינֶךָ".
 אֲבָרָהֶם מִנִּין, דְּכִתִּיב וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם
 לְאֵל עֲלִיּוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. יִשְׂרָאֵל מִנִּין,
 דְּכִתִּיב, "עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה, עַד יַעֲבֹר עִם זֶה
 קְנִינָתִי", וְאוֹמֵר "לְקָדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הַמָּה,

וְאֲדִירֵי כָּל חֶפְצֵי בָם". בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִנֵּינָן,
 דְּכָתִיב, "מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה, מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי
 כּוֹנְנֵנו יְדִיךָ", וְאוֹמֵר "וַיָּבִיֵאם אֶל גְּבוּל קְדָשׁוֹ,
 הֵר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ": יֵא כָּל מָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָאוּ אֱלֹא לְכַבּוּדוֹ,
 שֶׁנֶּאֱמַר, "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבּוּדִי בִּרְאֵתִיו
 יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו", וְאוֹמֵר "יְהוָה יִמְלֶךְ לְעֹלָם
 וָעֶד":

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁא אוֹמֵר, רְצֵה
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
 לְפִיכָךְ הִרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר
 "יְהוָה חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה
 וַיֵּאדִיר":